

Amra Muratović¹

UDK : 37.013.83:331.5](497.6)
005.96 (497.6)

PASOŠ KOMPETENCIJA: IDENTIFICIRANJE I PREPOZNAVANJE INFORMALNO STEČENIH ZNANJA

Uvod

Američki Univerzitet Princeton jedan je od prvih univerziteta u svijetu koji je napravio zaista velike pomake i uveo inovacije u svoju filozofiju učenja. Na Univerzitetu Princeton smatraju da se *pravo* učenje događa samo onda kada se kombinuju formalno i informalno učenje, te da je najefikasniji način razvijanja i potpunog usvajanja znanja i vještina zapravo njihova primjena u praksi i u svakodnevnim životnim situacijama. Oslanjajući se na „formulu 70/20/10”² ovaj univerzitet njeguje holističku filozofiju učenja prema kojoj 70% naših znanja i vještina usvajamo u svakodnevnom životu, na poslu, baveći se svojim hobijima ili prosto rješavajući svakodnevne probleme, 20% znanja i vještina usvajamo posmatrajući svijet oko sebe, slušajući osvrt na naš rad, saradujući sa mentorima i 10 % znanja i vještina stičemo kroz formalno obrazovanje.

Ovakav pristup ne razlikuje se od onoga što već godinama tvrde brojne studije, dakle da više od 70% naših funkcionalnih znanja i vještina usvajamo van formalnog sistema obrazovanja. Razlika je jedino u tome što Univerzitet Princeton rezultate brojnih studija primjenjuje u praksi i stvara novu holističku filozofiju učenja.

Ako, dakle, većinu naših znanja i vještina stičemo u svakodnevnom životu, postavlja se pitanje na koji način identificirati ta znanja i vještine. Kako osvijestiti samome sebi da smo nešto naučili, dok smo se, recimo, bavili svojim hobijem? Kako tim usput stečenim znanjima dati ime? Kako ih prevesti u jezik vještina?

1 Amra Muratović je profesorica njemačkog jezika, M. A. iz obrazovanja odraslih, stručna savjetnica u GIZ-projektu „Podrška obrazovanju odraslih”. E-mail: amra.muratovic@giz.de.

2 Michael M. Lombardo, Robert W. Eichinger, 2006, *The Career Architect Development Planner*, 4th Edition.

Pasoš kompetencija

U Bosni i Hercegovini se od 2011. godine implementira GIZ³- projekat financiran sredstvima njemačke vlade pod imenom „Podrška obrazovanju odraslih”. Jedna od komponenti projekta bavi se identificiranjem i prepoznavanjem informalno stečenih kompetencija, a u tu svrhu se koristi instrument koji se zove *pasoš kompetencija*. Preteča *pasoša kompetencija* je *pasoš profila*, koji su 2006., nakon tri godine intenzivnog rada, na njemačko tržište plasirali Njemački institut za obrazovanje odraslih i Institut za razvojno planiranje i strukturno istraživanje.

Izraditi svoj *pasoš kompetencija* znači da, prije svega, postoji odluka pojedinca da se malo pozabavi sam sobom. *Pasoš kompetencija* je, dakle, instrument za putovanje u sebe. Autorefleksija uz pomoć *pasoša kompetencija* i certificiranog savjetnika ili savjetnice traje otprilike četiri do šest sedmica, i u tom vremenu u mapi *pasoša* će se sakupiti svi rezultati, znanja, postignuća, vještine i kompetencije bez obzira na to da li su stečeni formalnim, neformalnim ili informalnim učenjem. Akcenat je na onim znanjima i vještinama koje stičemo informalnim putem, baš zbog toga što ova znanja i vještine teško percipiramo, jer za njih nemamo nikakvu diplomu ili certifikat.

Ono što svakodnevno radimo itekako aktivira proces učenja, vještine i znanja se usvajaju potpuno neintencionirano, i vrlo često teško postajemo svjesni da smo nešto naučili ‘usput’, jer nas niko ne propituje o tim znanjima, za njih ne dobivamo ocjene, niti ih drugi procjenjuju. Izradom svog *pasoša kompetencija* stičemo uvid u sve naše kvalitete, ali i slabosti na kojima valja poraditi, otkrivamo svoje jače strane i postajemo svjesni naših stvarnih kompetencija. Dakle, koja to znanja i vještine mi doista umijemo da primijenimo i primjenjujemo u svakodnevnom životu, šta nas to odvaja od drugih, za šta smo sve još (pored onoga što piše u diplomi koju posjedujemo) zapravo kompetentni?

3 *GIZ u BiH*: Njemačka vladina organizacija GIZ - Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit (GIZ) GmbH – od 1995. godine pruža podršku zemljama Jugoistočne Evrope u ime njemačke vlade u uspostavi demokratskih struktura i konkurentne tržišne ekonomije. U Bosni i Hercegovini GIZ je prisutan od 1996. godine, sa posebnim fokusom na projektima koji doprinose održivom ekonomskom razvoju, demokratskim procesima i razvoju civilnog društva. Putem programa i projekata koji ne poznaju granice u geografskom ili etničkom smislu, GIZ podržava aktivnosti koje su usmjerene na održiv razvoj i stabilnost prioritetnih segmenata društva u BiH. Značaj regionalne saradnje zemalja Jugoistočne Evrope je u porastu pa je stoga jedan od glavnih zadataka GIZ-a u BiH da, pored bilateralnih projekata, sprovodi i aktivnosti koje doprinose regionalnoj saradnji kroz otvorene regionalne fondove i regionalne projekte.

Šta kaže Evropa?

Tehnološki napredak i brz razvoj tržišta rezultirali su činjenicom da danas više ne postoje radna mjesta za cijeli život. Onaj ko nije spreman na stalno usavršavanje i prilagođavanje, teško će opstati. Krajem 2012. godine Vijeće Evropske unije donijelo je preporuku da sve zemlje članice najkasnije do kraja 2018. moraju imati sisteme za validiranje informalno i neformalno stečenih znanja, vještina i kompetencija. Validiranjem znanja i vještina stečenih van formalnog sistema obrazovanja pojedincu se s jedne strane omogućava bolje pozicioniranje na tržištu rada, jer ga se više ne pita samo koju kvalifikaciju ima nego i kakve ima kompetencije. Šta zapravo umije raditi. Sa druge strane, ovo omogućava stalni napredak i razvoj individue, jer se validiranjem informalno stečenih znanja odaje priznanje sklonostima i interesima pojedinca i potiče ga se na dalji razvoj.

Pasoš kompetencija prvi je korak prilikom validiranja informalno i neformalno stečenih znanja i kao takav se pod istim ili sličnim imenom počinje koristiti u nekoliko evropskih država – pored Njemačke, gdje se koristi od 2006. godine, u Španiji, Francuskoj, Irskoj i Sloveniji.

A Bosna i Hercegovina?

Bosna i Hercegovina nije članica Evropske unije i nije obavezna poštovati ovu preporuku Vijeća Evropske unije. Ipak, u Bosni i Hercegovini se uz pomoć certificiranih savjetnika može izraditi *pasoš kompetencija*.

Sredinom 2011. godine u okviru GIZ-projekta „Podrška obrazovanju odraslih” počelo je prilagođavanje instrumenta *pasoš profila* kulturološkim i socio-ekonomskim uslovima u BiH. Oko godinu i pol kasnije nastao je *pasoš kompetencija*, a paralelno s njegovim nastankom tekla je dvogodišnja obuka za Prvu generaciju savjetnika za *pasoš kompetencija*. Polaznici ove obuke imali su priliku sarađivati sa uglednim profesorima iz Njemačke i učiti od najboljih praktičara – savjetnika za njemački *pasoš profila*. U oktobru 2013. godine 18 osoba uspješno je položilo ispite i steklo certifikate za savjetnike i multiplikatore za *pasoš kompetencija*. Nakon toga odmah se pristupilo implementaciji, odnosno izradi *pasoša kompetencija* sa najrazličitijim kategorijama stanovništva u BiH (zaposlenim, nezaposlenim, socijalno ugroženim).

Istraživanje⁴ urađeno sa prvih 200 korisnika *pasoša kompetencija* pokazalo je nekoliko zanimljivih rezultata:

⁴ Neobjavljeno istraživanje „Rezultati primjene Pasoša kompetencija”, Customs Concept, 2014.

- ukupna ocjena samog instrumenta je bila 4,5 (na skali od 1 do 5),
- ispitanici navode da im je izrada *pasoša kompetencija* pomogla prilikom otkrivanja sposobnosti i vještina u identificiranju novih vještina za koje nisu znali da ih posjeduju i u određivanju daljih koraka i ciljeva,
- proces savjetovanja i rad sa stručnim savjetnikom preko 85% ispitanika ocjenjuje izvrsnim,
- svi ispitanici bi svojoj porodici, prijateljima i kolegama preporučili izradu *pasoša kompetencija*,
- 17,5% ispitanika uspjelo je da se zaposli u roku od šest mjeseci od ispunjavanja *pasoša kompetencija*,
- kod 11,1% ispitanika došlo je do samozapošljavanja i
- 4,8% ispitanika odlučilo se na dalje usavršavanje ili nastavak školovanja.

Reagujući na ove pozitivne rezultate, projekt „Podrška obrazovanju odraslih” u drugoj polovici 2014. godine proveo je petomjesečnu obuku za Drugu generaciju savjetnika za *pasoš kompetencija*. Vrijedno spomena je da su na dizajniranju i implementaciji obuke radili multiplikatori za *pasoš kompetencija* iz Prve generacije.

Obuka provedena u okviru pet modula obrađivala je sljedeće teme:

- kompetencija kao pojam – razvoj definiranja i poimanja,
- sticanje i mjerenje kompetencija,
- instrumenti za mjerenje i upoređivanje kompetencija,
- nastanak, namjena, struktura i koncept primjene *pasoša kompetencija*,
- efektivna komunikacija, priprema i vođenje interpersonalnog razgovora,
- značaj aktivnog slušanja i neverbalne komunikacije,
- pojmovi savjetovanje, savjetnik, savjetovana osoba,
- savjetodavni standardi pri upotrebi *pasoša kompetencija*,
- faze savjetovanja za *pasoš kompetencija*,
- nedirektivni i direktivni pristup u savjetovanju,
- granice u procesu savjetovanja,
- tehnike i metode savjetovanja za *pasoš kompetencija*,
- tehnike usmjeravanja, aktiviranja i motivisanja savjetovanih osoba,
- biografsko savjetovanje i
- grupno i individualno savjetovanje.

U februaru 2015. godine polaganjem ispita 52 od ukupno 74 polaznika zavrijedila su certifikat za savjetnika za *pasoš kompetencija*, pa je sada u Bosni i Hercegovini, uz 18 savjetnika iz Prve generacije, ukupno 70 osoba koje su stručno osposobljene da prate proces izrade *pasoša kompetencija*.

U ovom trenu, imajući na umu ukupnu populaciju odraslih u BiH, populaciju nezaposlenih ili onih koji bi mogli posegnuti za dodatnim certificiranjima u oblasti andragošskog savjetovanja, *pasoš kompetencija* je zasigurno mali, ali svakako jedan od bitnih koraka ka holističkom shvatanju učenja.